

students is a way of generation of acquired knowledge and skills.

Keywords: personality oriented teaching, high school, teacher, student, techniques, forms, means.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Сташевська І. О.

УДК 78.03 (477) «18 ст.»

В. П. Біліченко

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА XVIII СТОЛІТТЯ ЯК АКТИВНИЙ ПРОЯВ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Питання стану та розвитку інструментальної музики XVIII століття актуальне у зв'язку з тим, що саме в цей період відбувається активний процес професіоналізації музичної освіти в Україні. У музичних цехах формуються стильові й жарові особливості української інструментальної музики та яскраво виражені національні ансамблеві склади. У репертуарі виконавців все частіше прослідковується поєднання народно-пісенних зворотів, звичаїв і традицій з професійною музичною лексикою. Широкого розмаху, поширення та професіоналізму набувають інструментальні ансамблі та оркестри, що працюють у великих поміщицьких маєтках. У значній мірі ці колективи були ґрунтовною базою для виховання, становлення та шліфування професійної майстерності як музикантів-аматорів, так і професійних виконавців. Базовими осередками підготовки високоосвічених музичних кадрів, зокрема виконавців-інструменталістів, кристалізації й розвитку музичної освіти та загального потягу до її професіоналізації стають Чернігівський, Харківський та Переяславський колегіуми, Київська магістратська капела та Кременчуцька академія. Теоретичне обґрунтування та творче осмислення питання поступального розвитку інструментальної музики XVIII століття як активного прояву професіоналізації вітчизняної музичної освіти дасть змогу широкого та активного використання й застосування досягнень і напрацювань з цього напрямку у практичній діяльності сучасних навчальних закладів мистецького спрямування та роботі професійних і аматорських музичних колективів.

Аналіз історико-культурних джерел, дисертаційних досліджень та історичних відомостей із вказаної теми свідчить, що питання поступального розвитку інструментальної музики XVIII століття як активного прояву становлення професіоналізації вітчизняної музичної освіти залишається малодослідженим. Історія розвитку музичних цехів в

Україні піднімається у працях Б. Фільца. Музичний побут у великих поміщицьких маєтках, процес становлення й розвитку інструментальних капел, оркестрів та ансамблів висвітлюється у дисертаційних дослідженнях Л. Баранівської та В. Откидача. Діяльність хорових та інструментальних колективів гетьмана К. Розумовського, процес створення кращого нотного зібрання XVIII століття описаний у працях О. Васильчикова. Репертуар військової музики та в цілому її значення в суспільно-політичному та культурно-музичному житті України XVIII століття розглядається у працях В. Богданова. Методика підготовки висококваліфікованих музичних кадрів, зокрема навчання гри на музичних інструментах та загальний потяг до професіоналізації музичної освіти в Чернігівському, Харківському та Переяславському колегіумах схарактеризовано О.Травкіною та Л. Посоховою. Творчий стиль композиторів М. Березовського та Д. Бортнянського, жанри, у яких працювали ці видатні митці, розкриваються у працях М. Рицаревої. Проте, актуальність поставленої проблеми, а водночас можливість та необхідність використання в умовах модернізації сучасної музичної освіти кращих здобутків і напрацювань інструментального виконавства XVIII століття, потребує необхідності подальшого висвітлення у фаховій періодиці маловідомих і важливих фактів із означеного питання.

Спираючись на архівні дані, джерелознавчі матеріали та дисертаційні дослідження, автор у межах регламентованих вимог подачі текстового матеріалу статей, намагається доповнити і розкрити окремі маловисвітлені факти у сучасній фаховій періодиці з питання поступального розвитку інструментальної музики XVIII століття як активного прояву професіоналізації вітчизняної музичної освіти. Зокрема, у статті наголошується, що провісниками становлення професіоналізації музичної освіти, базовими школами виконавської майстерності були музичні цехи. Значними культурно-мистецькими осередками, де розвивалися національні традиції українського музичного мистецтва, впроваджувалися нові форми європейського музикування та працювали різноманітні за складом музичні колективи, були великі поміщицькі маєтки. Обґрунтовано, що музично-просвітницькою діяльністю Чернігівського, Харківського та Переяславського колегіумів, Київської магістратської капели та Кременчуцької музичної академії було закладено міцні основи у розвитку національної інструментальної музики.

Метою та завданням написання статті є розкриття ролі та значення поступального розвитку інструментальної музики XVIII століття як активного прояву професіоналізації вітчизняної музичної освіти.

Потужними осередками розвитку інструментальної музики та провісниками становлення професіоналізації музичної освіти в Україні були музикантські цехи, які за висловом дослідника М. Грінченка стали «цікавим явищем своєрідного українського майстерзінгерства» [1, с.74].

Їх появі, у великій мірі, сприяли зміни у соціально-культурному устрою українських міст, формування високоосвіченого культурно-музичного прошарку у суспільстві. З'явившись у кінці XVI століття на Правобережжі, вони поступово розповсюдились по території всієї України. Б. Фільц у статті «Музичні цехи на Україні (XVII – XVIII ст.)» зазначає, що у другій половині XVII – першій половині XVIII століття цехи набули значного поширення. Вони з'явилися у Полтаві (1662 р.), Києві (1677 р.), Прилуках (1686 р.), Стародубі (1705 р.), Ніжині (1729 р.), Чернігові (1734 р.), Харкові (1780 р.) та ін. [2, с.33]. Це були досить міцні цехові організації, діяльність яких регламентувалася статутами, спрямованими на захист своїх професіональних інтересів. Будучи своєрідними базовими школами виконавської майстерності, музичні цехи паралельно виконували службово-церемоніальні та культурно-розважальні функції. Зокрема, цехові музиканти грали під час урочистих церемоній, на весіллях, вечорницях, брали участь у народних театральних дійствах, музично оформлювали родинно-побутові свята, супроводжували й обслуговували всілякі ігри та розваги. У їх репертуарі народні фольклорні джерела активно поєднувалися та перепліталися з професійною музичною лексикою. У XVIII столітті у виконавському стилі поступово з'являються ознаки закінченості музичної форми та гомофонно-гармонічного викладу виконуваних творів. Саме в музичних цехах формуються основні характерні риси української інструментальної музики, її стильові й жанрові особливості, національні ансамблеві склади та своєрідний інструментарій, який, в залежності від типу й жанру виконуваної музики та місцезнаходження музичного цеху (Львів, Київ чи Чернігів), складався зі скрипок, цимбал, бубнів, труб, арф, сопілок, гудків, лір, органів, флейт тощо.

Музичні цехи мали підтримку у місцевої влади, що зацікавлена була їхньою діяльністю та частково переймалася проблемами музикантів. Так, члени Чернігівського музичного цеху користувалися своєрідними привілеями в освітньо-культурному та мистецькому прошарках жителів міста. У полковницьких листах В. Бурковського від 1677 року, Є. Лизогуба від 1699 року, В. Полонтицького від 1720 року, І. Божича від 1759 року та П. Милорадовича від 1763 року (справа П 22907 «Привилегии ремесленных цехов в Чернигове 1627 – 1763 гг.»), що знаходиться в ІРНБУВ, зазначено про звільнення цехових музикантів від сплати городових аналогів [3, арк. 30–39].

Творча діяльність цехових музикантів – це музика своєрідного «низового» українського бароко, що користувалася великим попитом серед місцевих шанувальників. Водночас вона ж сприяла розповсюдженню на місцевому ґрунті кращих зразків західноєвропейської музики, що в кінцевому результаті значно прискорило процес розвитку професіоналізації музичної освіти в Україні.

Інструментальні ансамблі та оркестри існували також у великих поміщицьких маєтках. Дослідниця Л. Баранівська зазначає, що «у

музичному побуті панських маєтків розвивалися національні традиції українського музичного мистецтва, впроваджувалися нові форми європейського музикування» [4, с.141]. У них працювали різноманітні за складом музичні колективи, що були ґрунтовною базою для виховання, становлення та професійного зростання музикантів-аматорів, регентів хорів та майбутніх композиторів.

Потужну капелу у Новгород-Сіверську мав генерал-губернатор Лівобережної України П. Рум'янцев-Задунайський. У ній поряд з провідними українськими педагогами-музикантами працювали й європейські митці. У містечку Срібне на Чернігівщині, а згодом у Києві великий оркестр утримував відставний полковник О. Будлянський. Як зазначав російський поет і публіцист Ф. Глінка «... О. Будлянський був пристрасний любитель музики, вмів відчувати й розуміти її красу. Цей поважний поміщик не хоче розтринькувати гроші на іноземних зайд. Він зрозумів, що і на Батьківщині своїй, близько біля себе, може знайти обдарування, які, шануючи у ньому творця й оборонця свого, насолодять усю течію життя його ...» [5, с. 51–59]. Високий професіоналізм виконавців давав можливість колективу гастролювати з концертами по великих містах України. Протягом понад століття родина поміщиків Галаганів утримувала оркестр на Полтавщині (села Сокиринці, Дехтярі). Започаткував оркестр І. Галаган, його син, майор Г. Галаган, збільшив оркестр і доповнив його балетною трупю. Багато зусиль для розквіту цього колективу доклав онук П. Галаган. При ньому оркестр успішно конкурував з іноземними колективами, виступаючи за запрошенням на контрактових виставах у Києві.

На Правобережній Україні в місті Романові на Волині великою віртуозністю відзначалися вокальна й інструментальна капели поміщика Й. Іллінського. Він мав естрадно-духовий та роговий оркестри, в яких налічувалося до сотні висококваліфікованих музикантів, а також три трупи акторів, які «... виконували твори французькою, італійською та польською мовами» [6, с.756]. Інколи поміщик своїми музикантами надавав послуги Житомирському та Кам'янець-Подільському театрам. Вони музично озвучували вистави, що проходили на сценах цих театрів.

Часто поміщики витрачали значну частину своїх прибутків для навчання кріпаків грі на різних музичних інструментах. У результаті цього кріпацькі оркестри досягали великої професійної майстерності та були неперевершені у своїй справі. В їх репертуарі поряд з музикою прикладного призначення, маршами, танцями, привітальними та застольними п'єсами, були і твори видатних композиторів-класиків Й. Баха, Г. Генделя, Л. Бетховена, А. Моцарта, Д. Россіні та інших. Ці оркестри з повагою сприймалися вишуканою публікою та звичайними слухачами і цінителями музики.

У праці «Композиторы первой половины XIX века» російський академік Б. Асаф'єв зазначав, що «кріпацькі оркестри, які вирости на нездоровому ґрунті примусової панської забави, стали розсадниками не

тільки російського інструментального виконавства, але й осередками безіменних творчих спроб, особливо в галузі всіляких інструментальних перекладів народних пісеньних багатств» [7, с. 41]. Ця оцінка видатного російського музикознавця у повній мірі стосується і стану та розвитку українського інструментального мистецтва, оскільки воно значною мірою передувало розвитку російського. У свою чергу В. Откидач у дисертаційному дослідженні «Становлення оркестрового виконавства в Україні (в контексті розвитку національної художньої культури)» зазначає, що «...можливо, не всі оркестри були на належному професійному рівні, але значна кількість їх дає уяву про розмах музикування та культури, нечуваний для країн Західної Європи» [8, с.102].

На прикладі унікальної колекції нотної бібліотеки останнього українського гетьмана К. Розумовського та всього сімейства Розумовських, що комплектувалася майже протягом століття, а на сьогодні зберігається в ІР НБУВ, ми маємо документальні дані про особливості розвитку музичної освіти та, зокрема, вокально-хорової й інструментальної музики в Україні у другій половині XVIII століття, значні уявлення про високий рівень музичної освіченості та культури українців. У ній поряд з партитурами опер, симфоній, увертюр та класичних концертів, значаться й твори інших форм. Зокрема сонати, ансамблі різного складу та твори для виконання на окремих інструментах: скрипці, гітарі, валторні, трубі.

У гетьмана був особливий підхід до підбору виконавців колективів. Перш за все вони повинні були володіти високими професійними якостями та навичками. Згідно з контрактом, підписаним у Відні у 1752 році, до Глухова прибули висококваліфіковані музиканти – капельмейстер Вольф, трубачі С. Гайн, А. Діц, Й. Ганауер та литаврист В. Лоренц. Спочатку ці музиканти «содержаны были на домовом жалованье без причисления ихъ к войсковой музыке». Згодом же «онихъ иноземцев трехъ трубачей да одного литаврщика переведено в число протчих войсковыхъ музыкантов, довольствуя денежнымъ жалованьемъ и протчимъ в силе ихъ контрактовъ в надлежащие сроки изъ скарбу войскового» [9, с. 2–7].

К. Розумовський зібрав кращі мистецькі таланти при своєму дворі та створив належні умови для їх творчого розвитку, постійно дбав про якість музичних інструментів та нотний репертуар для своїх колективів. Свідченням цього є листування його із сином Андрієм, що був послом у Відні, де гетьман цікавиться наявністю інструментарію та цінами в Австрії [10, с. 457–458].

Упродовж XVIII століття на території України особливого розвитку та значення набула військова музика. Адміністративно-полковий розподіл у державі сприяв активному процесу розвитку музичної освіти у полкових школах. Полкові музики підпорядковувалися безпосередньо полковому уряду і належали до розряду «полкових

військових служителів» [11, с. 26]. Особливого статусу і поширення військова інструментальна музика в Україні набула за часів Гетьманщини. Зокрема, у північному регіоні хлопчиків до полкових оркестрів набирали з п'ятнадцятирічного віку, де вони, граючи поряд з досвідченими музикантами, набували музичних знань та практичних навичок гри на інструментах. У праці «З історії музичної культури та освіти на Чернігівщині» Л. Масол зазначає, що «у Чернігівському краї існували своєрідні інструментальні музичні школи для навчання дітей при козацьких полках» [12, с. 17]. У них формуються стійкі музично-інструментальні традиції, що визначаються самим укладом життя війська. Фактично у кожному полку існував невеликий штат військових музикантів, що грали переважно на духових, ударних та струнних музичних інструментах, обслуговуючи всі важливі події, що відбувалися у полку. Свідченням ґрунтовної музичної підготовки у полках Лівобережної України військових музикантів є постійні їх набори уповноваженими представниками Генеральної військової канцелярії до військової музики при гетьманаті та царському дворі. Так у справі від 7 квітня – 13 травня 1749 року «Про пошук трубачів для військової музики серед полкових музикантів Гадяцького і Стародубського полків», що знаходиться в ЦДІАК України зазначено «Указом Ея Императорского величества ... в полку Гадяцком полковой музыки выбрать одного музыканта трубача доброго к игре искусного. Прислать Его в Глуховъ в войсковую Енеральную канцелярию для определения в войсковой музыки ...» [13, с. 1–6]. Діяльність військових музикантів була важливою формою суспільно-політичного та культурно-музичного життя України у XVIII столітті.

Ознаками високопрофесійності вирізнялася інструментальна музика, що вивчалася та виконувалася у середніх та вищих спеціалізованих навчальних закладах. Так, на інструментальному відділенні Кременчуцької музичної академії існували духовий та роговий оркестри. До викладання музичних предметів були запрошені військові музиканти-практики з різних полків України, зокрема Кременчуцького (Я. Розборський), Полтавського (Г. Вишневецький), Охтирського (С. Легкий), Кірасарського (С. Соколов) [14, с. 49–57]. Високий професійний рівень оркестрового виконавства надавав можливість колективам, поряд з учбовою роботою, займатися концертною діяльністю, що в певній мірі сприяло підвищенню загальної музичної освіченості населення.

Певний внесок у розвиток професіоналізації інструментальної музики та музичної освіти в цілому було закладено діяльністю Київської місцевої капели та школи при ній, що були створені та існували при міському збройному корпусі. Основне їх призначення полягало в наданні якісного музичного обслуговування та супроводу урочистостей, церемоній, зустрічей високопоставлених осіб, що організовував та проводив протягом року магістрат міста. Поряд з цим музиканти грали на

щорічних оглядах збройного корпусу, займалися концертною діяльністю та брали активну участь у культурно-мистецьких заходах, що проходили в місті.

Загальний потяг до професіоналізації музичної освіти та підготовки висококваліфікованих музичних кадрів у XVIII столітті наочно спостерігається у роботі Чернігівського, Харківського та Переяславського колегіумів. Специфічність навчального процесу у цих закладах полягала перш за все у притаманній йому художній та практично-творчій діяльності у відносинах об'єкт – суб'єкт (учень – викладач), спрямованій безпосередньо на розкриття в учнів вроджених мистецьких нахилів та уподобань, на підтримання у них постійного бажання оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками з музичних предметів. Безпосередність же цих вмінь та навичок формувалась у процесі вокально-хорового та інструментального виконавства.

Чернігівський колегіум вирізнявся вдалим поєднанням основ професійної та аматорської музичної освіти. Концертно-виконавська музична практика у закладі була обов'язковою формою практичного музикування. О. Травкіна зазначає, що «у перший період свого існування заклад нагадував культурно-освітнянський осередок чи своєрідне товариство поетів, письменників, митців» [15, с. 28]. Поряд з хоровим колективом у колегіумі існував інструментальний оркестр, «у навчальному закладі студенти вчилися гри на флейті, скрипці, клавесині, бандурі, гусях» [15, с. 32].

Грунтовну професійну музичну освіту та виконавську майстерність здобували учні у «додаткових класах» при Харківському колегіумі. Хоровий колектив та інструментальний оркестр під керівництвом видатного українського співака, скрипаля і композитора А. Веделя вирізнялися високим професійним рівнем, свідченням чого були часті виступи у стінах новоствореного драматичного театру та участь у культурно-масових заходах, що проводились у місті. У праці «Харківський колегіум (XVIII – перша половина XIX ст.)» Л. Посохова зазначає, що «учні колегіуму вивчали церковний партесний спів, добре знали і співали народні пісні, думи, канти» [16, с. 96]. Отримавши базову музичну освіту, випускники колегіуму, окрім свого основного призначення (поповнення рядів Петербурзької Придворної імператорської співацької капели), ставали викладачами музики у школах, регентами хорів, поповнювали ряди професійних об'єднань музикантів, сприяли активному культурно-мистецькому розвитку українських міст. Діяльністю вокально-інструментальних класів Харківського колегіуму було закладено міцні основи у розвитку національної вокально-хорової та інструментальної музики.

У зв'язку з підвищенням загальної музичної освіченості українців у XVIII столітті в інструментальній музиці набувають поширення твори великих форм, в аристократичних колах з'являється й розповсюджується камерна та симфонічна європейська музика.

Так, у 1772 році видатний український співак, диригент і композитор М. Березовський створює свій знаменитий твір «Соната для скрипки та чембало», що хронологічно був першим інструментальним ансамблевим твором великої форми. У ньому композитор вдало поєднує західноєвропейські інтонації з елементами мелодики українських народних пісень.

У жанрі симфонічної інструментальної музики певний період працював також видатний український композитор Д. Бортнянський. Прикладом високопрофесійності митця у цьому напрямі є увертюри до його лірико-комічних опер «Сокіл» та «Син-суперник», що побудовані за принципом контрасту у створенні і розкритті характерів музичних образів. За майстерністю викладу музичного матеріалу та побудовою вони не поступаються кращим зразкам європейського симфонізму того періоду. Із творів композитора, що дійшли до нашого часу, великої уваги заслуговують клавірні сонати, концертна симфонія та концерт для чембало з оркестром. За висловом М. Рибаревої в інструментальній музиці Д. Бортнянського спостерігається «...надзвичайне багатство художніх образів, найвищий творчий інтелект композитора» [17, с. 179].

Інструментальна музика XVIII століття відзначалася самобутніми національними рисами. Її художній зміст зумовлювався впровадженням в музичний текст окремих інтонацій або цілісних мелодій українських народних пісень. Прикладом є досить цікавий цикл варіацій на теми українських народних пісень «Ой не ходи, Грицю» та «Ой у полі криниченька», написаний композитором О. Лизогубом. Ця інструментальна музика приваблює щирістю та безпосередністю у передачі почуттів, майстерністю технічного виконання віртуозних пасажів.

Широкого розповсюдження інструментальна музика набула також у побуті. Зокрема танцювальна музика була представлена різними жанрами. У першу чергу це гопак, метелиця, козачок, коломийка, хоровод тощо. Окремі танцювальні мелодії виконувались сольними інструментами, але в більшості це були різноманітні за складом інструментальні ансамблі. Так, у гетьманському універсалі І. Мазепи від 1705 року, зверненого до Стародубського музичного цеху, зазначено, що до «веселої музики», тобто інструментального ансамблю, входили скрипалі, цимбалісти, дудники [18, с. 135].

Комплексний та цілісний підхід до об'єкта дослідження із вказаної теми, викладений у даній статті, дозволяє зробити наступні висновки. Українська інструментальна музика XVIII століття вирізнялася самобутніми яскраво вираженими національними рисами. В ансамблевому, оркестровому та сольному виконаннях вона, поряд з вокально-хоровою, була важливою складовою у загальному становленні й розвитку професіоналізації вітчизняної музичної освіти в Україні у XVIII столітті. Про це свідчить аналіз музичного репертуару кращого українського нотного зібрання XVIII століття, нотної бібліотеки гетьмана

К. Розумовського, який складається з партитур опер, симфоній, увертюр, класичних концертів та творів інших форм. Обґрунтовано, що музична освіта у XVIII столітті стає самостійним напрямом діяльності у культурно-мистецькому просторі держави. Відбувається активний процес її кристалізації та загальний потяг до професіоналізації, що наочно спостерігається у діяльності Чернігівського, Харківського, Переяславського колегіумів, Київської магістратської капели та Кременчуцької музичної академії.

Започатковані розвідки з означеного напрямку дадуть змогу подальшого висвітлення у фаховій періодиці джерелознавчого та фактологічного матеріалу, збагачення змісту мистецької підготовки фахівців галузі новою цінною інформацією.

Література

- 1. Грінченко М.** Історія української музики / Микола Грінченко. – К. : Спілка, 1922. – 278 с.
- 2. Фільц Б.** Музичні цехи на Україні (XVII – XVIII ст.) // Укр. музикознавство. – 1982. Вип. 17. – С. 33–35.
- 3. ІР НБУВ**, ф. 1, спр. II 22907, арк. 30–39.
- 4. Баранівська Л. І.** Гетьмансько-старшинське середовище і культурно-музичне життя в Україні другої половини XVII – XVIII ст. : дис. ... канд. мистецтвознавства / Баранівська Лариса Іванівна. – К., 2001. – 247 с.
- 5. Глінка Ф.** О природной способности русских к приятным искусствам. / Ф. Глінка // Русский вестник. – М., 1815. – Кн. 3. – с. 51–59.
- 6. Француз-путешественник на Украине** // Киевская старина. – 1885. – Т. 13. – декабрь. – С. 749–757.
- 7. Асафьев Б.** Композиторы первой половины XIX века // Асафьев Б. В. Избранные труды. – М., 1955. – Т. 4. – С. 39–59.
- 8. Откидач В.** Становлення оркестрового виконавства в Україні (в контексті розвитку національної художньої культури) : Дис. ... канд. мист. : 17.00.01. – Х., 1997. – 165 с.
- 9. ЦДІАК України**, ф. 269, оп. 1, спр. 1693, арк. 2–7.
- 10. Васильчиков А.** Семейство Разумовских : в 5 т. – Санкт-Петербург, 1880. – Т. 1. – 486 с.
- 11. Богданов В. О.** Службова діяльність та репертуар полкової музики лівобережного козацтва в Україні (друга половина XVII – 80-ті роки XVIII ст.) / В. О. Богданов // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. – Харків, 2005. – № 8. – С. 20–28.
- 12. Масол Л. М.** З історії музичної культури та освіти на Чернігівщині / Л. М. Масол // Проблеми історичного та географічного краєзнавства Чернігівщини. – Чернігів, 1993. Вип. II / ред. кол. : В. Ф. Подорван та ін. – 1993. – С. 15–20.
- 13. ЦДІАК України**, ф. 51, оп. 3, спр. 9628, арк. 1–6.
- 14. Горенко-Баранівська Л. І.** Культурна політика української козацько-гетьманської держави другої половини XVII – XVIII ст. (в галузі освіти і культури) / Л. І. Горенко-Баранівська. Культура як українознавство. – К. : МЕФ, 2003. – 156 с.
- 15. Травкіна О.** Про викладання предметів у Чернігівському колегіумі / О. Травкіна // Сіверянський літопис. – 2000. – № 1. – С. 16–32.
- 16. Посохова Л. Ю.**

Харківський колегіум (XVIII – перша половина XIX ст.) / Л. Ю. Посохова. – Х. : Бізнес-Інформ, 1999. – 168 с. 17. Рыцарева М. Композитор Д. Бортнянский: жизнь и творчество / М. Г. Рыцарева. – Л. : Музыка, 1979. – 256 с. 18. Лазаревский А. М. Описание старой Малороссии / А. М. Лазаревский. – К., 1888. – Т. 1. – 522 с.

Біліченко В. П. Інструментальна музика XVIII століття як активний прояв становлення й розвитку професіоналізації вітчизняної музичної освіти.

У статті висвітлено поступальний характер становлення й розвитку професіоналізації вітчизняної музичної освіти у XVIII столітті. Наголошено, що її провісниками, базовими школами виконавської майстерності були музичні цехи. Доведено, що великі поміщицькі маєтки були значними культурно-мистецькими осередками, де розвивалися національні традиції українського музичного мистецтва, впроваджувалися нові форми європейського музикування.

Проаналізовано музичний репертуар кращого українського нотного зібрання XVIII століття на прикладі колекції нотної бібліотеки гетьмана К. Розумовського. Підкреслено, що військова інструментальна музика була важливою складовою суспільно-політичного та культурно-музичного життя України XVIII століття. Обґрунтовано, що осередками кристалізації й розвитку музичної освіти та підготовки висококваліфікованих музичних кадрів стають Чернігівський, Харківський і Переяславський колегіуми, Київська магістратська капела та Кременчуцька музична академія.

Ключові слова: інструментальна музика, музичні цехи, поміщицькі маєтки, нотна бібліотека К. Розумовського, колегіуми.

Беличенко В. П. Инструментальная музыка XVIII века как активное проявление становления и развития профессионализации отечественного музыкального образования.

В статье освещен поступательный характер становления и развития профессионализации отечественного музыкального образования в XVIII веке. Отмечено, что её предвестниками, базовыми школами исполнительского мастерства были музыкальные цеха. Доказано, что крупные помещичьи имения были значительными культурно-художественными центрами, где развивались национальные традиции украинского музыкального искусства, внедрялись новые формы европейского музицирования.

Проанализирован музыкальный репертуар лучшего украинского нотного собрания XVIII века на примере коллекции нотной библиотеки гетмана К. Разумовского. Подчеркнуто, что войсковая инструментальная музыка была важной составляющей общественно-политической и культурно-музыкальной жизни Украины XVIII века. Обосновано, что

центрами кристалізації і розвитку музикального образования, підготовки висококваліфікованих музикальних кадрів становляться Чернігівський, Харківський і Переяславський колеґіуми, Київська магістратська капелла і Кременчу́гська музикальна академія.

Ключевые слова: інструментальна музика, музикальні цеха, поміщи́чьи іменія, нотна бібліотека К. Разумовського, колеґіуми.

Bilichenko V. P. Instrumental music of the XVIIIth century as a vivid manifestation of the formation and development of professionalism of the native musical education.

The article depicts the progressive character of the formation and development of professionalism of the native musical education. It is stressed that precursors of the formation of musical education and basic schools of masterly performance were musical corporations. Just there were formed main character features of Ukrainian instrumental music, its style and genre peculiarities, national ensemble component and original instruments.

The article proves that big landowners estates were important cultural and art environment where national traditions of Ukrainian musical art were developed, new forms of European musical art were introduced and differently-organized musical associations were working. The article analyzes the musical repertoire of the best Ukrainian note collection of the XVIIIth century taking as an example the collection of note library of hetman K. Rozumovskyi, which consists of scores, operas, symphonies, overtures, classical concerts and works of other different forms. It gives substantial impression of the high level of musical and general culture of Ukrainians of that period. It is also stressed that military instrumental music was an important structure of social-political, cultural and art life of Ukraine in the XVIIIth century.

Chernigiv, Kharkiv and Pereyaslav collegiums as well as Kyiv magistracy choir (chapel) and Kremenchuh music academy are described as the main institutions of crystallization and development of musical education and preparation of highly-qualified specialists in music. It is also said that due to the educational and musical activity of these institutions were laid sturdy foundations to the development of national instrumental music.

Key words: instrumental music, musical corporations, landowners estates, note library of K. Rozumovskyi, collegiums.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Кочубей Т. Д.